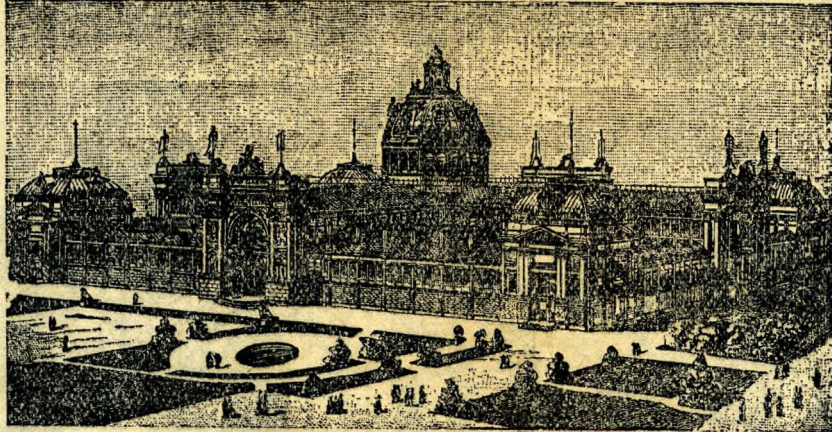

Országos

16
anno

Kiállítás

1885

Május másodikán lesz *ötven esztendeje*, hogy Budapesten megnyílt az első országos kiállítás, amely gazdag anyagával, nagyméretű és gondos megszervezésével, jelentőségével egyaránt kinőtt az országos kiállítások kerete közül, nemcsak idehaza volt szenzáció, hanem valóságos „világkiállítás” közönsége volt, uralkodók, külföldi előkelőségek sűrű vendégei voltak Budapestnek, amely ezzel a kiállításával fejlődött fel a nagy európai városok mellé. Az 1885-ös kiállítás azokkal is megismertette Budapest nevét, akik azelőtt úgy tudták, hogy a monarchiának Wien a fővárosa és Magyarország egyszerű tartomány szerepét foglalja el az osztrák fennhatóság alatt álló birodalomban. Az ötven év előtti országos kiállítás, amely hónapokon keresztül színpompás, lüktető és érdekes eseménye volt a magyar fővárosnak, Budapest számára — az *érett-ségi vizsga volt*... És ezt a vizsgát kitünléssel tette le, pompásan megfelelt minden vonakodásában.

Rudolf és Stefánia

A kiállítás megnyitását május első napjaira tervezték, a szervezés munkái természetesen már hónapok előtt folytak és a szervezés élén Rudolf trónörökös állt, aki gyakran megfordult Budapesten, állandó és igen szívélyes érintkezést tartott fenn a magyar vezető körökkel és Magyarország ügye iránt minden vonatkozásban nagy szeretettel érdeklődött. Amikor felmerült az országos kiállítás eszméje, amelyet azzal a gondolattal hívtak életre, hogy hatalmas egységbe sorakoztatva megmutassák a magyar föld s a magyar nép értékeit, a trónörökös szívesen állt a mozgalom élére s ettől kezdve nem elégedett meg annyival, hogy a kiállítás fővédnökévé választották, hanem részt kért a munkából, ismételt résztvevő a tanácskozásokon és sok alkalommal hasznos tanácsokkal látott a segítségére a kiállítás szervezőbizottságának, amelynek élén Széchényi Pál gróf kereskedelmi miniszter, Zichy Jenő gróf és Matlekovits Sándor végezték a legnagyobb munkát.

Az országos kiállítás megnyitását 1885. május másodikára tűzték ki és az első, aki megjelent, a munkából ezuttal is részt kérő Rudolf trónörökös volt. Feleségével, Stefánia főhercegnővel már április utolsó napján Budapestre érkezett és a következő napon a „főpróbán” bejárta a kiállítás egész területét, szemlét tartott, hogy a megnyitás nagy ünnepsége a legnagyobb rendben folyjon le.

Ferenc József utja virágzóporban

Május másodikán — szombati napra esett — azután sor került a megnyitásra. Budapest ünnepi díszben uszott, az egykorú lapok feljegyzése szerint a koronázás óta nem volt olyan pompa és színáradat a pesti utcákon, mint a kiállítás megnyitásán. Május elsején megérkezett a király, akit különösen nagy szeretet és lelkesedés vett körül, amikor fogata az állomásról jövet az Arany János utcán haladt végig, a házakból virágos zúdult rá, úgy, hogy mire az Arany János utca végére ért a kocsit, egész halom illatozó, tavaszi virág borította az uralkodót.

Az Andrásy ut, ahol a kiállítás megnyitására az előkelőségek az iparcarnokhoz és az iparcarnokot körülvevő kiállítási területre kocsiztak, külön látványosság volt fellobogózott, virágokkal és cimekkel díszített házaival. Egy csomó friss, ujonnan épített villa színesítette az Andrásy-utat, amelyen ott állt a MÁV palotája is és feltűnést keltett, hogy erre az épületre a piros-fehér-zöld zászló mellett még a fekete-sárga lobogót is kitűzték, pedig a béke boldog éveiben a magyar főváros nem tulságosan lelkesedett a „schwarzgelb” színekért.

A kiállítás vezetősége persze — ahogy fnyenkor szokásos — aggodalmaskodva figyelte milyen idő lesz. Május másodikán

reggelén fel is tűnt néhány felhő az égbolton, már-már úgy látszott, hogy elkerülhetetlen a keresztelő, de aztán a felhők is meggondolták, hogy kár volna ezt a szép napot elrontani, csendesen továbbálltak és kisütött a májusi nap.

Mire a Várból az udvari fogatok elindultak, már a májusi napfény táncolt az utcákon.

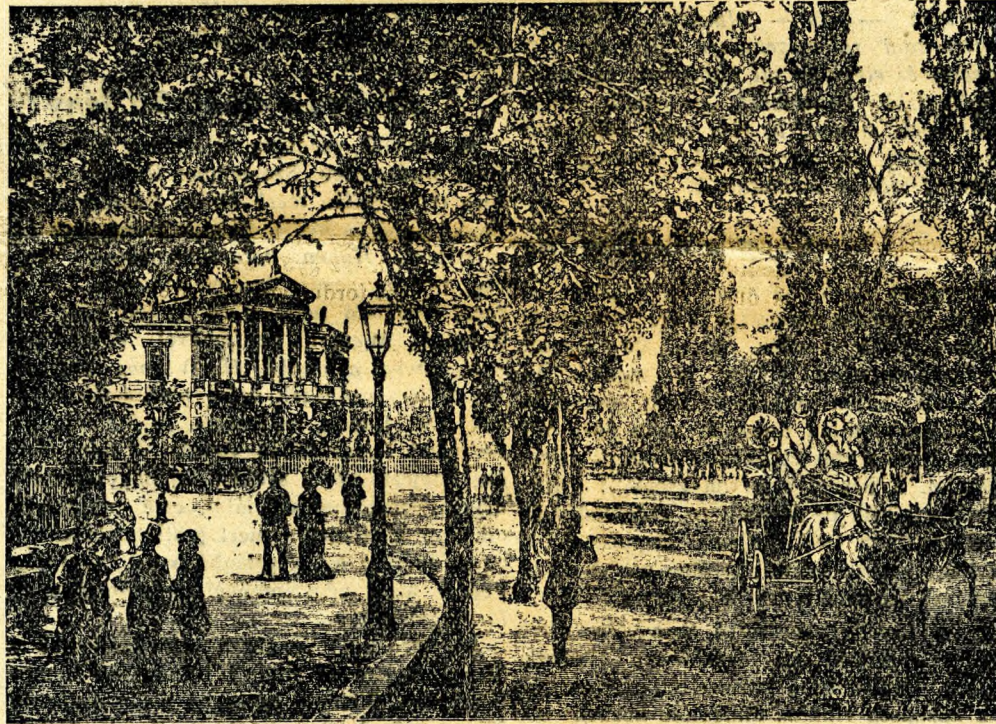
Negyedtizenkettőkor indult el az első udvari fogat, amelyben Rudolf trónörökös foglalt helyet Stefánia főhercegnővel, a következő kocsi Bombelles gróf főudvarmester ült Wohlgemuth korvettkapitánnyal, a trónörökös adjutánsával, azután Pálffy grófnő főudvarmesternő és két udvarhölgy kocsija következett, a nyomában Albrecht és Frigyes királyi hercegek, Kóburg herceg és neje, József főherceg és Nyáry Adolf báró, Klotild főhercegnő és leányai, Zichy Irén grófnő és Bokberg Paula bárónő, Károly Lajos főherceg és kísérete és a kocsik nyomában, pontosan fél tízenkettőkor indult el az udvari díszhintó Ferenc Józseffel, a

Az előkelőségek csoportjában Tisza Kálmán miniszterelnökkel élén ott voltak a kormány tagjai: Szapáry Gyula gróf pénzügyminiszter, Trefort Ágoston vallás és közoktatásügyi miniszter, Fejérváry Géza báró honvédelmi miniszter, Bedekovics Kálmán horvát, Orczy Béla báró a király személye körül, Széchényi Pál gróf földművelésügyi és Kemény Gábor báró közmunkaügyi miniszter és ott voltak a közös miniszterek: Kálnoky gróf közös külügy, Kállay Béni közös pénzügy és Bylandt-Rheidt közös hadügyminiszter, valamint Hohenlohe herceg főudvarmester.

Külön csoportban, festői viseletben, ragyogó díszruhákban várta az uralkodó érkezését a diplomáciai kar.

Pontosan tízenkét órakor jelezték a király megérkezését. A kiállítás kapujánál felzengett a Himnusz, a kocsijából kilépő uralkodót Széchényi Pál gróf kereskedelmi miniszter fogadta és meghívta, hogy jelenjék meg a királyi pavillon emelvényén.

Amikor a király kíséretével ide ért, újból

A városliget a kiállítás idején

király oldalán Mondel báró főhadsegéddel. A Lánchidon keresztül, a Fürdő- majd a Marokkói utcán, ki az Andrásy-utca haladt a kocsit, mindenütt százak és százak, ezek és ezek szegélyezték az utakat és lelkesedve szállt a kiállítás az uralkodó felé:

— Éljen a király!

Az ünneplő Magyarország

Az iparcarnok és az egész kiállítási terület is lobogódíszben uszott. A meghívott előkelőségek felvonulása már tíz órakor megkezdődött, úgy, hogy mire az uralkodó megérkezése esedékes volt, a meghívottak számára fenntartott tribünök meglettek. A rendőrség huszársággal és sorkatonasággal karöltve gondoskodott a rend fenntartásáról és a feladatukat nagyszerűen ellátták, ment minden, mint a karikacsapás. A királyi pavillon előtt Széchényi Pál gróf kereskedelmi miniszter, Ráth Károly főpolgármester és Kammermayer Károly polgármester várták az uralkodót, ebbe a csoportba szegődött később Széchényi Gyula gróf főajtónálló, majd megérkezése után Adolf trónörökös is a királyi pavillon előtt... napodott meg és itt várta felséges atyj megérkezését. A fiatal trónörökös magyar tábornoki díszruhát viselt, Stefánia főhercegnőn arannyal himzett kék selymruha volt, amelynek alját, esipkék díszítették, szalagjai sárga atlással voltak béelve és a ruha színével egyező napernyő és kis capote egészítette ki a toalettet.

felhangzott a Himnusz, utána pedig Rudolf trónörökös tartotta meg üdvözlő beszédét:

— E mai napon — mondotta többek között — ujult erőben egyesülnek Szent István koronájának minden országai egy békeünnepélyben, mely a bel- és külföldnek fényes látványát mutatja fel annak, mivel emelkedett Magyarország viszonylag rövid idő alatt Felsőged bölcs, felvilágosult és odaadásteljes kormányzata s a nemzet lelkesült hazafiossága mellett.

— Valódi hadszemléje ez Magyarország mezei és erdei gazdaszatának, állattenyésztésének, bányaművelésének, ipari és kézművességi erejének, irodalmi és tudományos, művészi és építési alkotásainak s tanuja fejlődésének. Itt birjuk a tényleges tanulságait azon, éppen úgy bellerjes, mint egészséges kifejlődésnek, melyre a hazafi teljes elégtétel érzetével tekint.

A király rövid beszéddel válaszolt fia üdvözlésére és nagy éljenzés közepette — megnyitoltnak jelentette ki az első magyar országos kiállítást!

Amikor az uralkodó befejezte a megnyitó beszéde felolvasását, a közelben álló Széchényi Pál gróf kereskedelmi miniszterhez fordult és feléje nyújtotta a papírlapot, amelyről beszédét olvasta:

— Kivánja emlékül megtartani — kérdezte mosolyogva — szívesen adom!

Széchényi gróf boldogan vette át a papírlapot, amelyen a király sajátkezű fogalmazásában sorakoztak fel a megnyitó beszéd betűi.

Az 1885-i budapesti országos kiállítás arányai egész nagyvonalúan bontakoztak ki és a magyar főváros kiállítása kiállta az összehasonlítást a külföldi városokban legutóbb lezajlott nagy kiállításokkal is, Ausztriának 24.000 négyzetméternyi területen egy nagy épülete, a világkiállítási rotunda és 1500 kiállítója, Belgiumnak egy fő, három nagyobb és huszonnyolc kisebb pavillonjában 5300 kiállítója, Svájcnak három főépületében és harmincegy pavillonban 4800 kiállítója, Oroszországnak egy fő, öt nagyobb és harmincnegye pavillonjában 4300 kiállítója, — ezekkel szemben a budapesti országos kiállításnak négy fő, tíz nagyobb épületében és nyolcvanhat pavillonjában 65.000 négyzetméternyi fedett területen — míg az egész bekerített terület 300.000 négyzetmétert képviselt — közel nyolcezer kiállítója volt.

A magyar munka első felvonulása

Amikor a király kíséretével együtt az Iparcsarnok bejáratához érkezett, a bejárat jobboldalán elhelyezett fekete márványtábláról lehullott a lepel és a következő arannyal vésett szöveg tűnt elő:

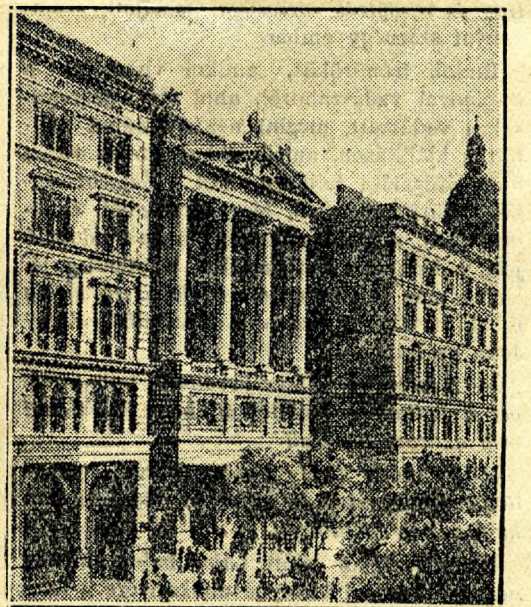
I. FERENC JÓZSEF
CSÁSZÁRI ÉS APOSTOLI KIRÁLYI FELSÉGE URALKODÁSÁNAK 18. ÉVÉBEN AZ ORSZÁGOS ÁLTALÁNOS KIÁLLITÁST RUDOLF TRÓNÖRÖKÖS Ö CSÁSZÁRI ÉS KIRÁLYI FENSÉGÉNEK VÉDELME ÉS BOROSJENŐI TISZA KÁLMÁN MINISZTERELNÖKSÉGE IDEJÉBEN MÁJUS 2-ÁN MEGNYITOTTA.

Az országos kiállítás három főcsoportra oszlott: a mezőgazdaság, az ipar s az oktatás és művészet csoportjára. Ebbe a három főcsoportba tartoztak: a mezőgazdasági szakoktatás, kertészet, az élő állatok, állati termékek, erdészet és erdészeti szakoktatás, bánya- és kohó-ipar, vegyészeti ipar, élelmiszerek, borok és szesz italok, agyag- és üvegipar, vas- és fémipar, fa-, bőr-, papír-, szövetáru-, bútort-, arany-, ezüst-, ékszeripar, sokszorosító műipar, hangszer- tudományos műszer-, építési-, jármű-, gépipar, közlekedési eszközök, hajózás és tengerészet, honvédségi felszerelés, közoktatás s a képzőművészetek.

A király, amikor bejárta a kiállítás területét, lelkes szavakkal dicsérte meg a látottakat Matlekovits Sándornak, Rudolf trónörökös pedig ezekkel a szavakkal bucsuzott munkatársaitól:

— Erre mi valóban büszkék lehetünk!

A megnyitás napján egész Budapest lázban égett, már az első nap rengeteg idegen verődött össze, este zsufolásig meglettek a színházak, mulatók. Négy színház játszott

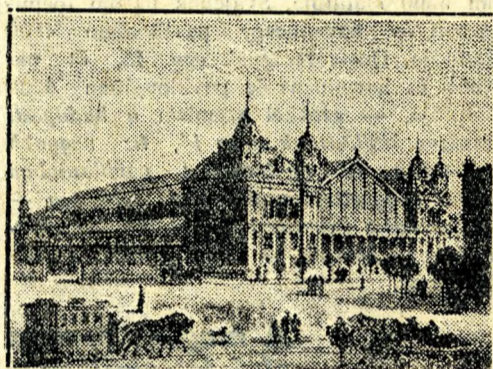

A Nemzeti Színház a kiállítás idején a színház bérháza között

ekkor Pesten. A kiállítás napjának estjén a Nemzeti Színház a fiatalabb *Dumas* Denise című színművét játszotta Nagy Imrével, Márkus Emiliával, Ujházy Edével, Helvey Laurával, Náday Bélával és Bercsényi Bélával a főszerepekben. Ez aztán szereposztás volt, a Nemzeti Színház aranykorának nagyszerű művészei. Az Operával *Turolla* Emmával a főszerepben Hamilcar *Gioconda*-ja került előadásra, a Népszínházban Hegyi Arankával a főszerepben *Az ördög pirulái* került színre, a Gyapjú-utcai német színházban pedig a Várszínház társulata vendégszerepelt, *Blaha* Lujzával a főszerepben *Margittai* Dezső *Az ezresbankó* című vígjátékát játszotta. Ez volt a második magyar nyelvű előadás a német színházban.

A király lelkesedésének ösztönzését bebizonyította azzal, hogy a következő napon is megjelent a kiállításon, még pedig — koránkező lévén — már reggel hét órakor és déli egy óráig megállás nélkül sétált a fia kíséretében. Ellátogatott a Múcsarnokba is, ahol különösen *Benczur* Gyula képei nyerték meg a tetszést. *Tisza* Kálmán portréja előtt megállt, hosszan elnézte és így szólt:

— Valódi remekműve az arcképfestészetnek!

Az osztrák magyar államvasút-társaság indóháza 1885-ben

Ennek a látogatásnak volt az eredménye, hogy a király később magánpénztárából 30.000 forintért vásárolt magyar festményeket.

Nagy érdeklődéssel szemlélte az uralkodó *Hauszmann* építész építési terveit és az *Andrássy-utról*, amely ekkor volt kibontakozóban, megállapította:

— A maga némében Európa első és legcsébb utja!

Második napi sétáját a király az egészségügyi pavillon megtekintésével végezte, ahol *Lumniczer* és *Gebhardt* professzorok fogadták. De megjelent a király még a következő napon is az országos kiállításon, amelynek sok érdekességével, színes látnivalóival és szépségével nem tudott betelni.

Vasárnap, május harmadikán udvari estély volt a Várban. Félkilencig tartott az estély, amelyen az uralkodó hatvan embert tüntetett ki megszólításával és feljegyezték, hogy különösen hosszan és melegen elbeszélgetett *Jókai Mórral*, aki ekkor már együtt dolgozott a fiával, *Rudolf* trónörökösrel *Az osztrák-magyar monarchia* írásban és képen című nagy monográfiáján.

„Mi értünk magyarul is!”

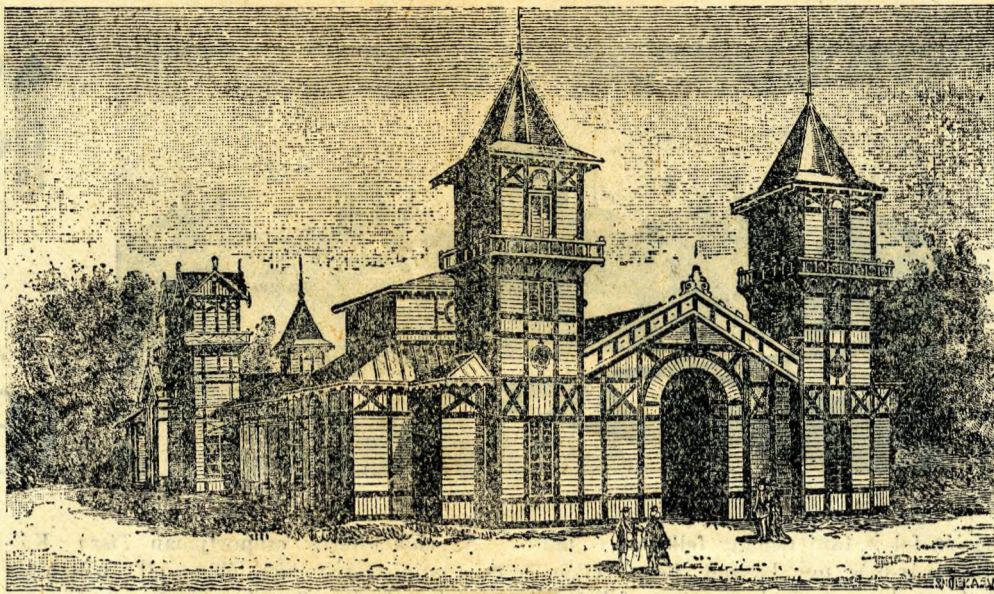
Az ötven év előtti országos kiállítás híhetlen idegenforgalmat teremtett Budapesten. Az első előkelő vendég *Lucius* dr. porosz miniszter volt, aki már egy nappal a megnyitás előtt megérkezett Budapestre, szorgalmas látogatója volt a kiállításnak *Köburg Ferdinánd* magyar huszárhadnagy, a későbbi bolgár uralkodó és megszületett az első társasutazás Budapestre: *Uhl* bécsi polgármester vezetésével az egész bécsi községtanács eljött, majd pedig a *Concordia* bécsi írók és újságírók társasága is eljött, szám szerint száznegy ember.

Rudolf trónörökös, amikor visszatért a kupinovai vadászatairól, ahol vízi szárnyasokra vadászott, megint néhány napot töltött a kiállításon, amely ekkor június végén már látogatása teljében állt. Bajorországból, Württembergből, Morvaországból, Csehországból, a Balkánról nagyon sok látogató jött, a francia vasutlágazatok testületileg jelentek meg és ellátogatott *Milán* szerb király is, aki ezekkel a szavakkal köszöntötte *Zichy Jenő* gróft:

— Igéretemet jöttem beváltani, annyi szépet hallottam a kiállításról, hogy feltétlenül meg akarom ismerni!

Milán szerb király ekkor három napot töltött Budapesten és mind a három nap kinn volt a kiállításon.

Bajorországból eljött *Lajos* bajor királyi herceg, Erzsébet királyné unokafivére a feleségével együtt. A bajor herceget különösen a halászat érdekelte és itt *Hermann Ottó* szolgált magyarázatokkal. Amikor német

A mezőgazdasági csarnok a kiállításon.

nyelven kezdett a magyarázataiba, a herceg megállította és mosolyogva mondta:

— Kérem, beszéljen magyarul! Mi értünk magyarul is!

Eljött Angliába utaztában *Sándor* bolgár fejedelem is. Első látogatása rövid volt, de mikor továbbutazott Anglia felé, megígérte, hogy újra eljön Pestre, hosszabb időre és — az ígérését be is váltotta.

Sok látogató jött Lengyelországból is, az ország azonban a legnagyobb érdeklődéssel — Franciaország előkelőségeinek érkezését várta. A francia írók és művészek budapesti kirándulását a Párisban élő, negyvennyolc éves híres tábornok, *Türr István*, a nótabeli *Türr* Pista szervezte meg és a meghívásra a francia művészek már levelekben is nagy szimpátiával beszéltek Magyarországról.

A legérdekesebb *François Coppée*, a nagy francia költő levele volt, amelyben a meghívást elfogadta.

— Igen — írta — elmegyek Önökhöz, megszorítani rokonszenvesen felém nyújtott kezeiket és elviszem uti öltönyöm zsebében legkedvesebb könyvem, az önök drága *Petőfijének* műveit, ki elég nagy költő volt ahhoz, hogy még a fordítások szemüvegén át is szerettelek és csodáltassék.

Coppée és Lesseps

Augusztus tizedikén meg is érkezett a francia vendégek csoportja, *Türr István* és *Szemere* Attila vezették őket, de a pesti szervezőbizottságból eléjük is utaztak. Az *Iris* nevű hajón érkeztek meg és ettől kezdve szakadatlan ünneplés vette őket körül. A legnagyobb érdeklődés *Lesseps Ferdinándot*, a Szezei csatorna zseniális építőjét vette körül, de kijutott az érdeklődés és a lelkesedés a *Petőfi*-rajongó *Coppé*nak, a két nagy zeneszerzőnek, *Delibes*-nek és *Massenet*-nek és *Theuryn*nek, a festőnek.

A két francia zeneszerző tiszteletére disz-előadást tartottak az Operában. Elsőnek *Delibes* jelent meg a karmesteri emelvényen és a közönség viharos ünneplése közben eldirigálta híres balettjét, a *Coppé*-t, amelynek főszerepét *Müller Katalin* kisasszony, az Opera primaballerinája táncolta. Azután *Massenet* dirigált, *Scènes pittoresques* című négytételű szvitjét vezényelte, majd pedig *Herodias* című operájának hatodik képét, amelyben a címszerepét *Saxlehner* Emma, *Salomé*t *Rotter* Gizella, *Herodest* *Odry* Lehel, *Phanelt* pedig *Ney* Dávid énekelte.

A francia vendégek odavoltak a gyönyörűségtől, nem tudtak betelni azzal a szívéllyességgel, amellyel Magyarországon mindannyiukat körülvették. *Lesseps Ferdinánd* lelkesedve jelentette ki, hogy a fiát magyar

névre keresztelteti, *Coppée* pedig budapesti tartózkodásuk utolsó estjén felszólalt, beszédében kijelentette, hogy — miután szavakkal nem lehet viszonzni azt a barátságot és szívéllyességet, amivel a magyarok körülvették őket pesti tartózkodásuk alatt, fizessék meg cselekedettel.

És ez a cselekedet a legszebb és legnemesebb gesztus volt.

Másnap délelőtt *Coppée* vezetésével a francia vendégek estélyi ruhában, teljes díszben gyülekeztek a *Hangli*-kioszk előtt, innen a *Petőfi* szoborhoz vonultak, *Coppée* elszavalta azt a versét, amelyet az éjszaka *Petőfi*hez írt s azután megkoszorúzták a nemzet költőjének szobrát.

A nagyszerű aktus alatt ezek verődtek össze a Dunaparton és lelkesedésükben majd szétszédtek a nemes francia vendégeket, akik a budapesti néhánynapos kellemes tartózkodás után elutaztak a magyar vidékre, hogy ne csak a fővárost, hanem a magyar vidéket is megismerjék.

„Hallod-e te kőrösi lány?”

Az előkelő vendégek látogatása is tovább folyt Budapesten. Szeptember tizenegyedikén újra eljött *Milán* szerb király, felesége *Natalia* királyné és kisfia, *Sándor* trónörökös kíséretében. *Hohenzollern-Sigmaringen* herceg, *György* porosz királyi herceg, a házszeni uralkodó nagyherceg mellett eljött feleségével, *Augusztia* hercegnővel *Vilmos* porosz herceg, a későbbi II. *Vilmos* császár. Az előkelő vendégek egész pesti tartózkodásuk alatt *Rudolf* trónörökös és *Stefánia* főhercegnő társaságában voltak. *Vilmos* herceg kifejezte azt a kívánságát, hogy szeretne magyar népszínművet látni, erre nagyszerű alkalom kínálkozott, mert pesti tartózkodásának egyik napján a Népszínházban *Csepreghy* Ferenc híres népszínművét, *A piros bugyellárist* játszották.

A fejedelmi vendégek elhelyezkedtek a diszpáholyban és *Rudolf* trónörökös *Vilmos* hercegnék, *Stefánia* hercegnő pedig *Augusztia* főhercegnőnek magyarázta a darab tartalmát. *Blaha* Lujza, *Tamássy* és *Szirmay* Imre játszották a főszerepeket, az első felvonás után megjelent a fejedelmi vendégeknél *Evva* Lajos igazgató, akihez *Rudolf* trónörökös a következő érdeklődéssel fordult:

— Mondja, kedves igazgató ur, a darab melyik jelenetében fordul elő a *Hallod-e te kőrösi lány* kezdetű dal?

Evva Lajos zavartan válaszolt:

— Királyi fenség, ez a dal nem szerepel a piros bugyellárisban!

Rudolf trónörökös mosolyogva csettintett: — Hü ez nagy baj! Nekem *Zichy Jenő* gróf

azt mondta, hogy ezt a nótát is hallani fogjuk, már fel is hívtam rá a fenségek figyelmét, most mi lesz?

Evva Lajos mosolyogva válaszolt:

— Minden rendben lesz, királyi fenség! — mondta és mély meghajlással távozott.

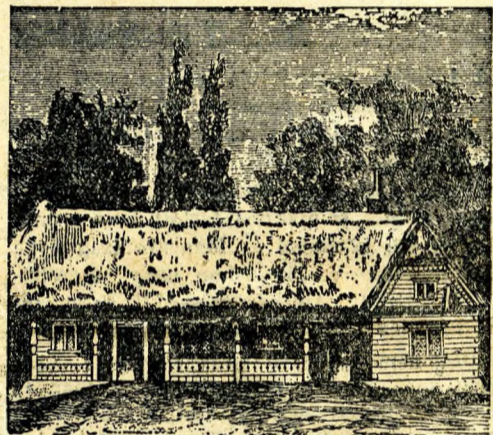
Megkezdődött a második felvonás és *Blaha* Lujza mindjárt első jelenetében elénekelt a híres nótát: *Hallod-e te kőrösi lány*...

Vilmos herceg és *Rudolf* trónörökös nagy lelkesedéssel tapsolták meg, s később *Rudolf* trónörökös nem mulasztotta el, hogy *Evva* Lajos *Blaha* Lujza figyelmét megköszönje.

A kiállítás látogatói között akadt ex-uralkodó is: *Ismail* pasa, Egyiptom volt kheridvéje, aki, amióta elvesztette a trónját, Európa nagyvárosaiban, de főként Párisban tartózkodott. *Ismail* pasa egyike volt kora legműveltebb és legérdekesebb férfiainak, aki a trónja elvesztését zeneszerzetének köszönhette. Az első volt, aki a modern műveltséget igyekezett árasztani Egyiptomban, felvilágosodott, modern uralkodó akart lenni és kulturmissziója során nem mulasztotta el azt sem, hogy *Kairónak* operaházát építtette, amelyben olyan káprázatos kiállításban hozta színre *Verdi* *Aida*-ját, amelyen előadása talán azóta sem volt a népszerű operának. Ezzel az előadással a megépített operával veszítette el népszerűségét, nem tudták megérteni az elvakult, keleti szokásoknak élő, régi hagyományokat védő egyiptomiak, hogyan lehet annyi pénzt feláldozni egy színház építésére s egy opera előadására, el-lene fordultak és elűzték a trónjáról.

A walesi herceg Budapesten

A kiállítás legérdekesebb látogatói közé tartozott *Edward* walesi herceg, a későbbi VII. *Edward* angol király, aki a kiállítás ide-

Debreceni csárda a kiállítás területén

jén nem először, de nem is utoljára látogatott el Budapestre. Sok barátja volt a magyar főurak között, akiknek meghívására több ízben szívesen jött el a magyar fővárosba, ahol mindig nagyszerűen mulatott s a magyar vadászterületekre, ahol sok értékes vadat ejtett.

Amikor *Edward* első ízben végigsétált a kiállítási területen, érdekes kalandja támadt. Egy angol nevelőnő a lábai elé vetette magát, sirva panaszkodta el, hogy négy éve van a magyar fővárosban, nevelőnői állást töltött be, állását azonban elvesztette s most krajcár nélkül él. Az a kérése, hogy segítse vissza a herceg a hazájába való visszatéréshez. *Edward* herceg türelmesen végighallgatta a siró nőt, azután kísérelte, *Sheffield* lord utján intézkedett, hogy bocsássák rendelkezésére az utazáshoz szükséges összeget s meghagyta azt is, Londonban majd jelentkezék nála, mert gondoskodni kíván a sorsáról.

Ferenc József is megjelent még egyszer az országos kiállításon: november elsején, néhány nappal a bezárás előtt. Eredetileg úgy tervezték, hogy október harmincegyedikéig tartják nyitva a kiállítást, az érdeklődésre és a kedvező időre való tekintettel azonban néhány nappal meg meghosszabbították a zárási határidőt s így november ötödikén lobbant fel utoljára a villamos fény a *Blondin* tér kiállítási területén és *Rudolf* trónörökös beszédével zárult be a magyar föld, a magyar érték és tehetség gazdag felvonulása.

— Éljen a király! Éljen magyar hazánk! — kiáltotta *Rudolf* trónörökös záróbeszéde végén s utána ezek és ezek harsogták:

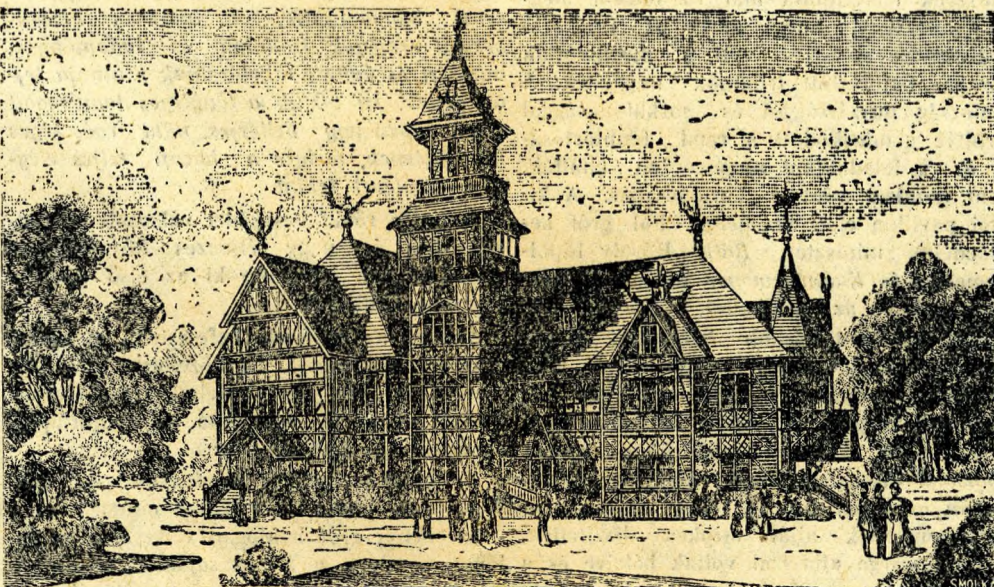
— Éljen a király! Éljen magyar hazánk!

A kiállításnak — szabadjeggyel nélkül — 1,759,368 látogatója volt a hat hónap alatt, összevétele pedig 729,479 frt 90 krajcárra rugott.

Ez a kiállítás Budapest regényének legszebb fejezete volt.

Ezzel a kiállítással indult el Budapest, hogy világvárosok sorába emelkedjék.

Pánczél Lajos

Az országos kiállítás erdészeti pavillonja.